

dinbilimleri

Akademik Araştırma Dergisi

Minberin Cami Mimarisine Katılımı
Yılmaz CAN

Olağanüstü Zamanlarda Din Hizmetleri Diyarbakır Örneği
Ejder OKUMUŞ

Abbasiler Dönemi Muhammed En-Nefsu'z-Zekiyye ve Kardeşi İbrahim'in İsyanı
Mehmet AZİMLİ

Müstakimzâde'nin "Bi Nukât Hadis-İ Erbain" İsimli Risalesinde
Yer Alan Hadislerin Tetkiki
Harun Reşit DEMİREL

Dinî Cemaatlerin ve Tarikatların Fonksiyonel Analizi
Durmuş TATLILIOĞLU

Halkı İrşad Çabasının Tefsire Yansımış Biçimi: Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ı ve
Tefsir Yöntemine Dair Bir Değerlendirme
Ömer BAŞKAN

Peter L. Berger'e Göre Dinî Tecrübenin Günümüz Dindarı İçin Anlamı:
Sosyolojik Bir Bakış Açısı
Mehmet Süheyl ÜNAL

Tarihî Belgeler Işığında Diğer İnanç Topluluklarıyla Birlikte Yaşamaya Dair
Bazı Tarihsel Kanıtlar
Abdurrahman OKUYAN

Ükkâşe b. Mihsan el-Esedi ve Ökkeşiye Türbesi
Ali ÇOLAK

Arap Gramerinde İlk Yenilikçilik Hareketleri ve Etkileri
Yusuf DOĞAN

Ehl-i Beyt Adına Yürütülen Siyasi Hareketlerin Genel Karakteristiği Bağlamında
Abbâsî Yönetiminde İmamların Varlık Mücadeleleri
Yakup KESKİN

Borcunu Ödemeyene Verilecek Ceza
Abdullah b. Süleyman el-Menî / Çev.: İshak Emin AKTEPE

Tarih Boyunca Kur'an Tercümelelerinin Amaçları ve Çeşitleri
Mahmûd er-RABDÂVÎ / Çev. : Zafer KIZIKLI

Seküler Çağda Geleniğin Yeniden Hayata Gelişi: Örtü Sorunu
Bahar Davary / Çev.: Fatma Sayın

18-23 Ağustos 2008'de İstanbul'da Yapılan "Tarihte Ve Günümüzde Kur'an İlimleri
ve Tefsir Usûlü" Konulu Kuran ve Tefsir Akademisi'nden Genel İzlenimler
Salih KESGİN

Cilt:8 Sayı:3 Temmuz / Ağustos / Eylül 2008

dinbilimleri

Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1303-9199

Cilt:8 Sayı:3 Temmuz / Ağustos / Eylül 2008

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi
Journal of Academic Researches in Religious Sciences

Editör/ Edior in Chief

Yavuz ÜNAL

Editör Yardımcısı / Associate Editor

Muhittin DÜZENLİ

Yazı İşleri Müdürü / Associate Editor

Tahir ULUÇ

Yayın Koordinatörü/Correspondence coordinator

Hasan Atsız

Yayın Kurulu /Editorial Board

Yavuz ÜNAL

Muhittin DÜZENLİ, Hasan ATSIZ, Halil İbrahim ŞİMŞEK

Tasarım & Mizanpaj/Journal Desing

Muhittin DÜZENLİ

İletişim Adresi/Mail address

Mail: P.K

E-mail: dergi@dinbilimleri.com

ISSN: 1303-9199

Hakem & Danışma Kurulu/Referee & Advisory Board

Adnan Demircan (Prof. Dr.), Ahmet İshak Demir (Yrd. Doç. Dr.), Ahmet Saim Arıtan (Doç. Dr.),
Ali Rıza Aydın (Doç. Dr.), Alim Yıldız (Yrd.Doç. Dr.), Bahattin Dartma (Prof. Dr.Dr.),
Bayram Akdoğan (Yrd. Doç. Dr.), Benjamin Fortna (Prof. Dr.), Burhanettin Tatar (Prof. Dr.),
Bünyamin Erul (Prof. Dr.), Celal Tarakçı (Prof.Dr), Celal Türer (Doç. Dr.), Cemal Ağırman
(Doç.Dr.), Cüneyt Eren (Doç. Dr.), Dursun Ali Tokel (Doç. Dr.), Ejder Okumuş (Doç. Dr.),
Ekrem Sarıkoğlu(Prof.Dr.), Erdiç Ahatlı (Doç. Dr.)Erhan Yetik (Prof.Dr),
Erkan Perşembe (Doç. Dr.), Halil Apaydın (Yrd. Doç. Dr.), Halil İbrahim Şimşek (Yrd.Doç. Dr.),
Hayati Yılmaz (Yrd. Doç. Dr.), Hidayet Aydar (Doç. Dr.), Hüseyin Aydın (Prof.Dr),
İshak Özgel (Yrd.Doç. Dr.), Kadir Özköse (Doç. Dr.), Kemal Ataman (Yrd. Doç. Dr.),
Kenan Ayar (Yrd. Doç. Dr.)M. Doğan Karacoşkun (Yrd. Doç. Dr.),
Mahfuz Söylemez (Doç.Dr.), Mehmet Ali Kirman (Doç. Dr.), M. Dursun Erdem (Doç. Dr.),
Mehmet Emin Özaşar (Prof. Dr.), Mehmet Okuyan (Prof. Dr.), Mevlüt Uyanık (Prof.Dr.),
Muharrem Öcalan (Yrd. Doç. Dr.), Muhsin Koçak (Prof. Dr.), Mustafa Alıcı (Yrd. Doç. Dr.),
Mustafa Fayda (Prof. Dr.), Mustafa Köylü (Prof. Dr.), Mustafa Sinanoğlu(Doç. Dr),
Naci Kula (Yrd. Doç. Dr.), Nevzat Tartı (Doç. Dr.), Nihat Dalgın (Prof. Dr.),
Osman Aydınlı (Doç. Dr.), Osman Güner (Prof. Dr.), Osman Şahin (Dr.),
Rıza Oğraş (Yrd. Doç. Dr.), Salih Karacabey (Doç. Dr.), Selahattin Polat (Prof.Dr.),
Selçuk Coşkun (Doç. Dr.), Selim Eren (Yrd.Doç. Dr.), Şevket Topal (Yrd. Doç. Dr.),
Şahin Köktürk (Yrd.Doç. Dr.), Şuayip Özdemir (Doç. Dr.),Tahir Uluç (Dr.),
İsrafil Balcı (Doç. Dr.),Talat Sakallı (Prof.Dr), Yavuz Köktaş (Doç. Dr.),
Yılmaz Can (Doç. Dr), Yusuf Ziya Keskin (Doç. Dr.), Zeki Karakaya (Doç. Dr.),

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, hakemlidir.

Hakem raporları sistemde muhafaza edilmektedir.

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi'nde yayınlanan tüm yazıların, dil, bilim ve hukuki açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları

www.dinbilimleri.com'a aittir.

Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz.

Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir, gönderilen yazılar iade edilmez. Raporlarıyla birlikte sistemde muhafaza edilir.

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi üç ayda bir online olarak

www.dinbilimleri.com/dergi/ adresinde yayınlanır

Copyright (c) 2008 www.dinbilimleri.com All Rights Reserved

İÇİNDEKİLER

Minberin Cami Mimarisine Katılımı _____	9
Yılmaz CAN	
Olağanüstü Zamanlarda Din Hizmetleri Diyarbakır Örneği- _____	31
Ejder OKUMUŞ	
Abbasiler Dönemi Muhammed En-Nefsu'z-Zekiyye ve Kardeşi İbrahim'in İsyanı _____	55
Mehmet AZİMLİ	
Müstakimzâde'nin "Bi Nukât Hadis-İ Erbain" İsimli Risalesinde Yer Alan Hadislerin Tetkiki _____	75
Harun Reşit DEMİREL	
Dinî Cemaatlerin ve Tarikatların Fonksiyonel Analizi _____	97
Durmuş TATLILIOĞLU	
Halkı İrşâd Çabasının Tefsire Yansımış Biçimi: Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ı ve Tefsir Yöntemine Dair Bir Değerlendirme _____	127
Ömer BAŞKAN	
Peter L. Berger'e Göre Dinî Tecrübenin Günümüz Dindarı İçin Anlamı: Sosyolojik Bir Bakış Açısı _____	145
Mehmet Süheyl ÜNAL	
Tarihi Belgeler Işığında Diğer İnanç Topluluklarıyla Birlikte Yaşamaya Dair Bazı Tarihsel Kanıtlar _____	159
Abdurrahman OKUYAN	
Ükkâşe b. Mihsan el-Esedî ve Ökkeşiye Türbesi _____	173
Ali ÇOLAK	
Arap Gramerinde İlk Yenilikçilik Hareketleri ve Etkileri _____	183
Yusuf DOĞAN	
Ehl-i Beyt Adına Yürütülen Siyasî Hareketlerin Genel Karakteristiği Bağlamında Abbâsî Yönetiminde İmamların Varlık Mücadeleleri _____	215
Yakup KESKİN	
Borcunu Ödemeyene Verilecek Ceza _____	243
Abdullah b. Süleyman el-Menî / Çev.: İshak Emin AKTEPE	
Tarih Boyunca Kur'an Tercümelerinin Amaçları ve Çeşitleri _____	279
Mahmûd er-RABDÂVÎ / Çev. : Zafer KIZIKLI	
Seküler Çağda Geleneğin Yeniden Hayata Gelişi: Örtü Sorunu _____	291
Bahar Davary / Çev.: Fatma Sayın	
18-23 Ağustos 2008'de İstanbul'da Yapılan "Tarihte Ve Günümüzde Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü" Konulu Kuran ve Tefsir Akademisi'nden Genel İzlenimler _____	313
Salih KESGİN	

EDİTÖRDEN NOTLAR

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi'nin, sekizinci yılının üçüncü sayısını yine zengin bir içerikle sizlere takdim etmekten onur duymaktayız.

Daha önceki yazılarımızda birçok defa vurguladığımız üzere uzun süredir üzerinde çalıştığımız Uluslar arası İndexlere katılma amacımızı gerçekleştirmiş bulunmaktayız. 25 Ağustos 2008 tarihinde EBSCO yöneticisi *Dave Schott* ile imzalanan anlaşma gereği dergimizin tüm sayıları 87 ayrı uluslar arası veritabanına kaydedilecek ve taranacaktır.

Dergimizin sayılarının veritabanlarına kaydedilmesi işlemi devam etmekte ve en kısa zamanda bu işlemin de bitirilmesi umulmaktadır. Dergimizin sizlerin de desteğiyle bu önemli aşamayı gerçekleştirmiş olması aynı zamanda İngilizce ve Arapça arayüzü ile hizmet verme noktasındaki çabalarımızı da tetiklemiştir. Yapacağınız her türlü katkıyı beklediğimizi belirtiyor, yeni sayılarda buluşmak temennisiyle sizleri dergi ile baş başa bırakıyorum.

Saygı ve muhabbetlerimle ...

Editör
Prof. Dr. Yavuz ÜNAL
yavuzunal@hotmail.com

MİNBERİN CAMİ MİMARİSİNE KATILIMI

Yılmaz CAN

ÖZET

Çalışmamızda minberin cami mimarisine katılımı süreci konu edilmiş ve ilk minber örnekleri hakkında da bilgi verilmiştir. Tespitimiz odur ki minber, mihrap ve minare gibi diğer fonksiyonel elemanlarına göre, cami mimarisine çok erken bir tarihte dahil edilmiştir. Mescidü'n-Nebi kuruluşundan bir müddet sonra H.7/628 veya 8/629 yılında minbere sahip olmuştur. Fustat Amr Mescidi ile Kufe Mescidi en erken minber kullanılan diğer İslam mabetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk minber örnekleri oldukça sade, tezyinattan uzak, fonksiyonelliğin öne çıktığı, fazlaca yüksek olmayan nitelikleri haizdir. Ancak zamanla tedrici bir şekilde minberlerin tezyini unsurlarla donatıldığı ve yüksekliklerinin de arttığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Minber, Hutbe, Mescit, Cami, Cami Mimarisi

ABSTRACT

The Participation Of Minbar Into The Mosque Architecture

In our study the process of the participation of minbar into the mosque architecture has been discussed and the first samples of minbars have been acquainted. In our opinion minbar, unlike the functional elements like mihrab and minara was participated into the mosque architecture at a very early date. Masjid al-Nabi had a minbar soon after its construction in 7/8 H. (628/629 AD.). Amr Masjid in Fostat and Kufe Masjid were the other early masjids which possessed minbars. Early samples of minbars were lowrise, very simple and without decorations but all-duty. In time, gradually, minbars were constructed high and decorated with ornamental elements

Key Words: Minbar, Khutba, Masjid, Mosque, Mosque Architecture.

Giriş

Bu makale çalışmamızda cami mimarisinde yüklendiği fonksiyon sebebiyle fazlaca önemsenen ve tezyinat bakımından da zaman içinde giderek öne çıkan minberin, ilk defa olarak cami mimarisine katılımını, ilk minber örneklerini inceleyerek ortaya koymaya çalışacağız.

Bilindiği üzere, 7. yüzyılın başlarında Arap Yarımadası'nda doğan İslamiyet, çok kısa bir zaman diliminde Hint Yarımada-

• (Doç. Dr.), Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun
e-mail: ykan@omu.edu.tr